

Pau Planas, bloc NO-RES, 4 de gener de 2013

ALTA LITERATURA VANDÀLICA

Encetar el primer conte d'**els homes del sac** —**Damià Bardera**, 2012— pot ser traumàtic si no estàs advertit o si no has llegit alguns dels seus anteriors reculls: podries arribar a pensar, situat de sobte enmig d'un vaixell ple d'esquelets que dansen, que l'escriptor t'està gastant un broma sinistre. Altra cosa és que ja estiguis vacunat amb la lectura prèvia, per exemple, de *Fauna Animal*, el seu penúltim recull, editat també per l'editorial El Cep i La Nansa. Aleshores serà diferent: en aquest nou recull hi veuràs, per una banda, que hi ha un continuisme evident respecte a l'obra publicada fins ara, o sigui, hi retrobaràs l'inconfusible estètica macabre, expressivament grollera, i també un seguit d'elements simbòlics que apareixen repetidament en diferents contes. Hi identificaràs, per tant, la voluntat d'una imatgeria homogènia, d'un univers comú poblat en aquest cas de micos que parlen, rates de claveguera, amputacions i decapitacions, i també un leitmotiv que relliga totes les histories, una temàtica comuna. Si a *Fauna animal* era el món rural, en **Els homes del sac** el fil conductor són els nostres contes infantils, que pateixen una desconstrucció, una reinterpretació i una conversió en breus malsons altament desaconsellats per als més petits. Continuisme, per tant, però també evolució: la proposta literària d'en **Damià Bardera** és duta, en aquest nou recull de contes, a les seves màximes conseqüències pel que fa al surrealisme, l'aposta per allò macabre i pels girs argumental d'efectes descol·locants, pràcticament vandàlics: "*Sou tots una colla de fills de puta!*" crida, tot de sobte, el pallaso d'un circ que aparentment, durant els dos primers paràgrafs del conte, aparentava ser tan entranyable com el Raluy. Sense que en cap moment es passi de la ratlla, Bardera arrisca a situar-se al límit de la seva proposta literària. Un xic més de surrealisme i truculència podria esdevenir una passada de rosca que convertiria el conte en un *fake*, en una caricatura de si mateix. Però no és així: Bardera fa la proesa de presentar contes,

no despullats, sinó esquelètics, precisos com bisturís, ben construïts i sense grinyols sintàctics, i el que és més interessant, amb diverses capes de lectura. El surrealisme té, en aquest sentit, la justa i equilibrada proporció d'ingredients possibles i impossibles per tal de mantenir el lector en un estat òptim de navegació onírica; i la truculència és extraordinàriament original i evita per tant de caure en el *gore* fàcil. La imaginació i la sorpresa constants també són elements destacables: cada conte és un bon argument per refutar el tòpic que predica que la realitat supera la ficció, perquè la ficció literària, en tant que regne d'exercici il·limitat de la llibertat expressiva i imaginativa, sempre superarà la realitat, que al cap i a la fi està determinada i limitada per les lleis físiques i, sortosament, per les lleis morals. No entendre això, no fer la distinció entre literatura i món real, pot portar a confusions perilloses, i en el cas concret del recull de contes que ressenyo, pot portar a interpretacions incorrectes de la seva intenció. Diguem-ho clar: aquests contes només poden ofendre als qui es pensen que la literatura és una fugida del món, o als qui hi busquen un bàlsam d'harmonia i placidesa terapèutiques.

Menció a part mereix el conte de **l'Espantaocells**: situat en la centralitat i distingint-se de la resta sobretot per la seva llargària, aquest relat és com el farcit contundent d'un entrepà literari poc recomanable per als propensos al sentiment d'ofensa. En aquest relat, la llargària produeix un efecte col·lateral de gran importància que acaba donant-li un caire molt diferent dels altres. Si bé en els contes curts, pel fet de durar tan sols un parell o tres de pàgines, les històries són fàcilment digeribles i no passen de provocar al lector un efecte hilarant o de desconcert divertit, en l'Espantaocells, l'allargament del malson provoca, en canvi, un fort desassossec, un sentiment d'angoixa creixent. Pàgina rere altra, el malson s'eternitza fins a fer-te sentir que els propis fonaments trontollen. L'Espantaocells és, realment, una obra insòlita, clarament original, que deixa empremta tant per la temàtica fosca que suggereix, com per l'habilitat de descabdellar-la, com per la veu narrativa enigmàtica i inquietant que la sosté. Hi trobem una equilibrada i irònica alternança de la normalitat i d'allò macabre, i

una desconcertant invenció de rituals i cerimònies apocalíptiques. Aquesta inclusió de passatges i comentaris de caire antropològic, la introducció de temes de profunditat com ara la mort, allò sagrat, allò tabú, provoca inquietud perquè qüestiona les nostres conviccions més profundes, i això ens resulta inquietant i incòmode. I es tracta d'això, de sacsejar-nos, de fer-nos remoure incòmodament en el sofà, de provocar-nos reflexions sobre allò que, de tant obviat, gairebé hem oblidat que és fràgil i valuós.

Malgrat aquest aparent desplegament de calamitats i atrocitats de caire fins i tot psicòtic, i darrera l'aparent amoralitat dels fets que descriu Bardera, no hi veig, en tot cas, un discurs de vindicació d'un món violent. Es podria tractar, fins i tot, de tot el contrari: podria ser una advertència per evitar que el nostre món acabi essent assaltat pels homes del sac i els caníbals sense escrúpols. Podria ser, també, un mirall deformat de l'*homo homini lupus* actual. En tot cas, en cap moment percebo que Bardera exalti els fets luctuosos que hi fa aparèixer. Si de cas, potser més aviat els mostra com a provocació reflexiva: presenta la mort i la destrucció per exorcitzar-la, per posar en valoració els principis que compartim, per posar en comunió ritual els nostres temors, potser fins i tot per mostrar l'angúnia d'un món exageradament mancat d'aquests valors. I ho fa, justament, fitant i fent memòria de l'infern. I el que crec que certifica clarament la negativa d'exaltar la violència és l'afortunada i imprescindible inclusió de l'humor en els seus contes. Sense la ironia fina, sense l'humor —àcid i fosc— que s'endevina en cada pàgina, el malson podria arribar-se a convertir en seriós, i per tant rebutjable per pretensions. A través de la ironia, així doncs, l'autor se separa dels seus personatges psicopàtics, i aquest distanciament redemptor porta a riure-se'n d'ells. I aquest és l'element clau, la postura encertada, i l'acte honest i sanament literari.

Amb "Els homes del sac" hi trobem, crec, en definitiva, la presentació d'una nova victòria de la llibertat i de la imaginació humanes, i una demostració

musculosa de que, en la literatura —i només en la literatura—, absolutament tot és possible, i que, per sort, hi ha ficcions que la realitat no pot superar.